

Skaidrīte Lasmāne

Dr. phil., vadošā pētniece;

Latvijas Universitātes Ekonomikas un sociālo zinātņu fakultātes
Sociālo un politisko pētījumu institūts

Dr. phil., leading researcher;

Advanced Social and Political Research Institute,

Faculty of Economics and Social Sciences, University of Latvia

E-pasts / e-mail: lasman@latnet.lv

ORCID: [0000-0002-2827-0470](https://orcid.org/0000-0002-2827-0470)

DOI: 10.35539/LTNC.2025.0058.09

Emocionālā politika: Kārļa Ulmaņa otrais aicinājums

Emotional Politics: the Second Call of Kārlis Ulmanis

Atslēgvārdi:

15. maija Latvija,
autoritārisma prakse,
Uzvaras laukums,
politiskā komunikācija,
naratīvs

Keywords:

May 15 Latvia,
authoritarianism,
Victory Square,
political communication,
narrative

Kopsavilkums

Rakstā sniegts naratīvs par Kārļa Ulmaņa aicinājumu, kas izteikts Rīgas preses līdzstrādnieku sanāksmē 1936. gada 29. maijā. Aicinājums attiecās uz Uzvaras laukuma izbūvi galvaspilsētā Rīgā. Tā izveide bija nostiprināta Latvijas valdības likumā par Uzvaras laukuma celtniecību, kas pieņemts Ministru kabinetā un ko Valsts prezidents izsludināja 1936. gada 12. jūnijā. Rakstā pievērsta uzmanība Ulmaņa vadītajam izbūves procesam, tā divējādi nozīmei, kad sekmīgu finansiālu līdzekļu vākšanu ziedojumos, naudas loterijā, praktisku līdzdalību izbūves darbos un projektu konkursu pavadīja intensīva politiskā komunikācija, stiprinot atbalstu 15. maija Latvijai, tās valdībai, veicinot stipras nacionālās identitātes un pilsoniskās apziņas veidošanos. Uzvaras laukuma izbūve kalpoja par Ulmaņa autoritārās prakses sekmīga īstenojuma paraugu, kopā ar laukuma izbūves atveidojumu varas kontrolētos medijos radinot saliedētam darbam nācijai un valsts būvniecībā. Izmantota Ulmaņa un citu Latvijas valsts amatpersonu runu retorika, arhīva dokumenti, kā arī Uzvaras laukuma izbūvei veltīti teksti Sabiedrisko lietu ministrijas pārvaldītajos nacionālajos un reģionālajos preses izdevumos, nodrošinot jūsmīgu emocionālu publisku atbalstu, pārvēršot Uzvaras laukumu no vienkārša Rīgas parka par izcilāko tautas kopdarbu vienotas nacionālas un pilsoniskas Latvijas izveidē. Vērtēts labi organizētā un tautas atbalstītā laukuma izbūves pārrāvums 1940. gada 17. jūnijā aizsāktajā padomju okupācijā, saistot to ar Ulmaņa pēdējās radiorunas saturu.

Summary

A narrative has been created about the call of Kārlis Ulmanis, expressed at the meeting of Rīga press collaborators on May 29, 1936. The call refers to the construction of Victory Square in the capital Riga. The creation is enshrined in the "Law of the Government of Latvia on the Building of Victory Square, adopted by the Cabinet of Ministers and promulgated by the President of Latvia on June 11, 1936." The article draws attention to the building process led by Kārlis Ulmanis, when successful collection of financial resources in donations, cash lottery, practical participation in works and project tender is accompanied by influential political communication, strengthening support for Latvia of May 15, promoting the formation of national identity and civic consciousness. The construction serves as a model for the successful implementation of the authoritative political strategy of Ulmanis, in a wide representation of the construction of the Victory square reproduced by the media strengthening national identity, national and civic consciousness. The rhetoric of speeches by Ulmanis and other Latvian state officials, archival documents, as well as texts dedicated to the of Victory Square in national and regional press publications have been used, ensuring a positive emotional public mood, turning Victory Square from a simple Riga Park into the most outstanding joint work of the people in the creation of a national and civic Latvia. The break in the construction of the well-organized and popularly supported square in 1940 during the Soviet occupation of June 17, 1940, in conjunction with the content of the last radio speech of Ulmanis, has been evaluated.

Atteikšanās saprast vairāk, nekā šie akmeņi mums rāda, varbūt ir vienīgais iespējamais veids, kā izrādīt cieņu to noslēpumam; pūliņi uzminēt ir augstprātība, nodevība pret patieso, nozaudēto nozīmi.

(Kalvīno 2022: 83)

Mūsdienās to sauktu par iniciatīvu vai izaicinājumu. 1934. gada 15. maijā Latvijā pierastāk skanēja aicinājuma, ierosinājuma, mudinājuma vārds. Kārļa Ulmaņa uzrunā skautiem un gaidām 1936. gada 24. maijā pavīdēja jaunvārds "mude", atvasinājums no vārda "mudināt" kādas nozīmīgas darbības veicinājuma nolūkā – "lai iestiprina, iejūsmo, iepriecina un iespēko jūsu darbam" (Ulmanis 1939: 151). Jaunvārds "mude" gan neieviesās, taču Ministru prezidenta un no 1936. gada 11. aprīļa Valsts prezidenta Ulmaņa ierosinājumi un aicinājumi ir saglabājuši vēsturisku nozīmi. Tie uzskatāmi atklāj Ulmaņa pārvaldības stilu, autoritārās un autoritatīvās politiskās komunikācijas stratēģiju, praksi un ietekmi.

Pirmais un līdz pat mūsdienām pazīstamais Ulmaņa aicinājums izteikts 1935. gada 28. janvārī. Laikraksts "Valdības Vēstnesis", vēl ar Ministru prezidenta Ulmaņa parakstu pirmajā lappusē, nākamajā dienā to publicēja ar virsrakstu "Draudzīgs aicinājums" (Ulmanis 1935). Tā ideja – bagātināt savu dzimto, it īpaši lauku pagastu, skolu, bibliotēku, baznīcu kultūras dzīvi, dāvinot jaunākās, vērtīgākās grāmatas, gleznas, radio un citus mākslas un kultūras priekšmetus vai arī naudas līdzekļus to iegādei ar Kultūras fonda starpniecību (turpat). Turpmāk ik gadu Latvijā svinīgi atzīmēja Ulmaņa pirmā – "Draudzīga aicinājuma" – gadskārtas, ziņojot par atsaucību un auglīgiem rezultātiem – miljoniem dāvinājumu kvalitatīvai izglītībai. Pirmā aicinājuma sekmīgums īpaši jūsmīgi akcentēts tā piektajā darbības gadā – 1940. gada janvāra beigās. Šī iniciatīva pārtrūka divu okupāciju laikā un visai minimāli atkārtojās pēc neatkarības atgūves 1991. gadā.

Daudz mazāk par pirmo aicinājumu vēstures pētījumos un sociālajā atmiņā saglabāties stāsts par kādu citu Ulmaņa ierosinājumu gadu vēlāk, piesakot Uzvaras laukuma izbūves projektu, kam tika piešķirts vadoņa 29. maija aicinājuma nosaukums un kas pildīja spilgtāko Latvijas nacionālās valsts attīstības un tautas vienotības simbola lomu atlikušajos četros neatkarības gados. Nepabeigtais un vēsturiski daudzreiz dažādu politisko varu mērķiem izmantotais Uzvaras laukums Rīgā, pēc padomju okupācijas laika Uzvaras pieminekļa demontāžas 2022. gadā iekārtots un saukts par Uzvaras parku, ir spilgta "teiksmainā teiksmju laika" (Zelče, Zanders 2023: 11) savdabīga piemiņas zīme. Vienlaikus tā pētniecība kā daļa no veseluma – jaundibinātās nacionālās valsts būvniecības – ļauj iepazīt Ulmaņa autoritārisma

īpatnības, kurās pragmatiskus saimnieciskus un politiskus lēmumus pavada vienošanas nacionāli valstiskās apziņas veidošanas mērķis. Uzvaras laukuma ideja un tās īstenojums atzīstams par spilgtu autoritārisma prakses izpausmi, kas ilustrē autoritārisma formu daudzveidību.

Autoritārisma jēdzienu parasti attiecina uz varas ieguves un saglabāšanas antidemokrātisku veidu, kā arī uz valsts vadītāja autoritāro personību. Mūsdienu politiskās teorijas pievērš uzmanību plašāka skaidrojuma vajadzībai, ņemot vērā, ka autokrātiska pārvaldība iespējama arī demokrātisku vēlēšanu rezultātā. Atsaucoties uz Džeralda Gausa (*Gerald Gaus*) uzskatu, ka sociālās un politiskās sistēmas sarežģītība nav skaidrojama tikai ar vienas teorijas un metodes starpniecību (Gaus 2012), rakstā izmantots Amsterdamas Universitātes profesores Marlīsas Glasiusas (*Marlies Glasius*) paplašinātais autoritārisma skaidrojums, kurā akcentēts veids, kādā praktiski darbojas politiskais režīms. Autoritārās prakses galveno iezīmi minētā autore saskata atskaitīšanās trūkumā (*sabotage of accountability*) to cilvēku (forumā) priekšā, pār kuriem noteikta politiska kontrole (Glasius 2018: 516, 517). Līdzīgs viendoklis par autokrātiskas vadības daudzveidīgām praktiskām funkcijām lasāms poļu un amerikāņu politikas teorētiķa Adama Pševorska (*Adam Przeworski*) darbos (Przeworski 2023). Vērā ņemts arī Aleksandra Močuļska (*Alexander Motchoulski*) pragmatiskais autoritārisma pamatojums, lietojot attaisnojošā autoritārisma (*justificatory authoritarianism*) jēdzienu, sistēmas pamatojumu meklējot sociālajā labumā (Motchoulski 2025).

Autokrātiski vadītā Uzvaras laukuma izbūve palika nepabeigta pēc 1940. gada 17. jūnija padomju okupācijas. Process bez rezultātiem, protams, ir samērā problemātisks vēstures faktu avots. Tas daļēji izskaidro laukuma samērā reto iekļaušanu ulmaņlaiku vēstures pētījumos. Grandiozo Uzvaras laukuma ieceri un tās politisko komunikāciju akadēmiskie vēsturnieki visbiežāk min kā atsevišķu faktu 15. maija Latvijas ideoloģijas un arhitektūras ieceru kopainā. Tā mērogu citu tā laika daudzo būvju vidū – Finanšu ministrijas, Kara muzeja, Tiesu nama, Armijas ekonomiskā veikala, kā arī pirms apvērsuma sāktā un 1935. gadā atklātā Brīvības pieminekļa un 1936. gadā atklātā Brāļu kapu ansambļa kopsakarā – novērtējis vēsturnieks Aivars Stanga: “Visu pārspēja plāni veidot Uzvaras laukumu Pārdaugavā [...]” (Stranga 2017: 355) Par vienu no grandiozākajiem projektiem to nosaucis Antonijs Zunda (Zunda 2017: 38). Plašākais un būtiskākais Uzvaras laukuma nozīmes raksturojums Ulmaņa aicinājumu kopsakarā sniegts Vitas Zelčes rakstā “IX latviešu dziesmu svētki – Kārļa Ulmaņa Latvijas mūžības zvērests” (Zelče 2008). Veidojot priekšstatu par 1938. gada Vispārējo latviešu Dziesmu svētku norises vietu, laukums atzīts par īpašu autoritārā režīma “speciālprojektu”, “kam bija jāiemieso tā ideoloģiskās un estētiskās vērtības un politiskais spēks” (turpat: 106). Uzvaras laukuma

izbūves daudznozīmība uzsvēta arī Zelčes un Māra Zandera "latvju autoritārisma īpatnību" pētījumā (Zelče, Zanders 2023: 276). Uzmanība laukumam pievērsta Denisa Hanova un Valda Tēraudkalna grāmatā "Laiks, telpa, vadonis: autoritārā kultūra Latvijā", kurā Uzvaras laukuma izbūves process pakļauts samērā tendenciozai un vienpusīgai Ulmaņa "glorifikācijas dekonstrukcijai" (Hanovs, Tēraudkalns 2012: 9), "kritiski izanalizējot glorifikācijas elementus – politisko mītu (kā politiskās kultūras elementu) un tā praktisko izpausmi – politisko rituālu" (turpat: 24). Garāmejot tas pieminēts Ulmaņa 120. atceres dienai veltītā Elmāra Pelkausa referātā (Pelkausa 1998: 112). 1939. gada projektu konkursa arhitektūras ieceres analizētas Jāņa Lejnieka darbā "Rīga, kuras nav" (Lejnieks 1994) un citos pētījumos.

Šajā rakstā uzmanība būs pievērsta Ulmaņa vadītajam Uzvaras laukuma izbūves procesam kā spilgtam un efektīvam politiskās komunikācijas gadījumam, kurā kā organiskā daļā no veseluma atklājās autoritārais ulmaņlaiks kopumā, tā mērķi, vadības stils, organizācija, retorika un izraisītais emocionālais noskaņojums. Uzvaras laukuma izbūve izvēlēta autoritārisma prakses izpētei, paplašinot tās izpratni atbilstoši mūsdienu politisko teoriju priekšstatiem par to, ka autoritārisms vienmēr nenozīmē tikai un vienīgi nelegitīmi iegūtu varu un tās saglabāšanu represīviem līdzekļiem un ka tautas atbalsts ne vienmēr iegūts baiļu rezultātā. Tiek pieņemts, ka autokrātijas pēc būtības ir trauslas, izdzīvo tikai tāpēc, ka cilvēki tiek maldināti vai apspiesti. Šī koncentrēšanās uz režīma izdzīvošanu novērš mūsu uzmanību no tā ikdienas darbības. Protams, visām valdības amatpersonu darbībām ir zināma ietekme uz režīma stabilitāti. Taču tas nenozīmē, ka visas viņu darbības ir motivētas tikai ar tieksmi izdzīvot, saglabājot varu. "Autokrātijas savāc atkritumus, regulē satiksmi, izsniedz suņu licences un aizpilda ielu caurumus: tās pārvalda," raksta poļu un amerikāņu politikas teorētiķis Pševorskis (Przeworski 2023: 979). Uzvaras laukuma izbūves naratīva mērķis ir atveidot autoritāras pārvaldības praktisku darbību, izmantojot Ulmaņa un citu valstsvīru runas, arhīvu informāciju, izbūvei veltītās dokumentārās liecības un atveidojumu medijos kopā ar būvniecības procesa vadības praktisko un ideoloģisko mērķu interpretāciju.

Pirmsaicinājuma stāvoklis

Uzvaras laukuma stāsta sākums ir daudz senāks par 1936. gada 29. maija Ulmaņa aicinājumu. Nosaukumi un laukumā notiekošais nav politiski neitrāli līdz pat mūsdienām. Zviedru karotāju iedibinātais militārais laukums, ko no 1910. gada oficiāli sauca par Pētera parku, tā apliecinot cariskās Krievijas klātbūtni Latvijas vēsturē, 1923. gadā ieguva Uzvaras parka nosaukumu (Andersons, Pļavinskis 1923). Nav nejaušība, ka drīz pēc nosaukuma maiņas Rīgas prefektūra ziņoja, ka zīmīgā datumā – "naktī no 17. uz 18. novembri

nozāgēti trīs un aizzāgēti vairāki ozoli, kurus 1910. gadā iedēstīja bij[ušais] cars Nikolajs II. Vainīgie nav uzziņāti” (Policijas Vēstnesis 1923). Atbrīvošanās no Krievijas varas zīmēm atkārtosies vēlreiz, pēc gandrīz simt gadiem – 2022. gada 26. augusta pēcpusdienā – ar padomju okupācijas uzceltā Uzvaras pieminekļa demontāžu.

Nosaukuma maiņai parka uzlabošanas darbi nesejoja. Tā izbūve vilkās gausi un neizteiksmīgi. Rīgas domei, kuras rīcībā bija nodots parks, nepietika ne līdzekļu, ne laika atpūtai un sportam paredzētās vietas labiekārtošanai. Pirmajā pasaules karā un Neatkarības karā izpostītajai Rīgai bija citas, daudz akūtākas vajadzības.

Nedaudz aktīvāk parkam pievērsās 1927. gadā līdz ar 11. februāra Rīgas domes sēdē apstiprināto Uzvaras parka izbūves plānu, “pēc kura ietaisīs plašu laukumu gar Raņķa dambi starp Šoneru, Bāriņu un Hermaņa ielām. Viņpus kanālam ietaisīs sporta laukumu, bet klajumu Torņakalna pusē izkops par parku” (Latvijas Kareivis 1927).

30. gadu sākumā plāna īstenojumu steidzināja sporta, atpūtas un kultūras pieaugošās vajadzības. Tuvojās 1936. gada Berlīnes olimpiskās spēles, bet Latvijā sporta pasākumiem trūka laukumu, sevišķi bija jūtams stadiona trūkums lielām valsts mēroga sacensībām. Plašā, neapbūvētā Pārdaugavas teritorija tika atzīta par sportam un atpūtai piemērotāko vietu. Arī Dziesmu svētkiem Esplanāde bija kļuvusi par šauru. Kinohronikas liecina par svētku telpas pārblīvētību, un nebija grūti paredzēt daudz lielāku dalībnieku skaita pieaugumu VIII un IX Vispārējos latviešu Dziesmu svētkos. Izvēle laukuma izmantošanai Dziesmu svētkiem gan netika atzīta tik vienprātīgi kā sporta mērķim. Daži koru vadītāji šaubījās par trokšņaino apkārtni dzelzceļa un Torņakalna stacijas apkaimē: “Tuvumā esošais dzelzceļš un Torņakalna stacija ar saviem trokšņiem traucēs kopmēģinājumus i koncertus.” (Mūzikas Apskats 1934)

1932. gadā Rīgas pilsēta sabiedrisko darbu plānā ierakstīja Uzvaras parka “uzpildīšanu”, jo, kaut arī šeit notika sporta sacensības, zemās un staigājās vietas dēļ pavasaros un rudenos laukums bieži nebija izmantojams. Uzlabošanas darbi notika pakāpeniski. 1933. gadā, kā ziņo laikraksts “Latvijas Kareivis”, “sabiedrisko darbu kārtībā ar smiltīm uzpildīja vienu Uzvaras laukuma daļu starp Bāriņu, Altonovas un Hermaņa ielām. Pēc Rīgas dārzu nozares domām, ziemā darbus vajadzētu turpināt, lai nobeigtu uzpildīšanu arī otrā laukuma daļā starp Bāriņu ielu un Raņķa dambi” (Latvijas Kareivis 1932).

1934. gada 20. janvārī Valsts prezidenta Alberta Kvieša un Ministru prezidenta Ādolfa Bļodnieka vadībā notika augsta līmeņa apspriede par sportu un fizisko audzināšanu. Rīgas pilsētas galva Hugo Celmiņš “norāda uz pilsētas rūpēm un pabalstiem sporta un fiziskās audzināšanas laukā un ziņo par stadiona jautājuma atrisināšanu Pārdaugavā Uzvaras parkā, turpat plānojot arī Dziesmu svētku laukumu un tribīnes līdz ar svētku ēku” (O. 1934). Tādējādi tika izlemta Uzvaras laukuma tuvākā nākotne,

tomēr jautājums par finansēm palika atklāts. 1934.–1935. gadā Rīgas pilsētas dārzu izveidošanas komisija izstrādāja savu Uzvaras parka plānu (Brīvā Zeme 1936a).

Aktīvāka iekārtošana turpinājās 1935. gada ziemā, darbā iesaistot ap 100 bezdarbnieku. Samazinot administratīvos izdevumus, bija rasti līdzekļi bezdarbnieku atalgojuma celšanai no 1,20 līdz 1,80 Ls, kas, kā tika plānots, ļaus viņiem dienā nopelnīt no 2,80 līdz pat 8,20 latiem. Vīzija paredzēja, ka jau pavasarī zemes darbi būs paveikti tiktāl, ka rīdniekiem "agrāko mūklāju un nezāļu vietā Pārdaugavā atklāsies pirmie jauntopošā parka vēstneši – zaļojoši laukumi, bet vēlāk arī koki un krūmāji" (Rīts 1935).

Kaut arī laukuma segums tika ielabots un tajā notika sporta pasākumi, plānotajiem mērķiem tas pilnvērtīgi nekalpoja. Vēl arī pēc 1934. gada 15. maija Rīgas pilsētas dome laukumu izmantoja citām praktiskām vajadzībām. Laikraksts "Valdības Vēstnesis" 1935. gada rudenī publicēja pavēli, lai laukumā uz obligātu apskati un reģistrēšanos ierastos zirgu, vēlāk arī velosipēdu, ratu, ragavu, aizjūgu un segļu īpašnieki. 1936. gada ziemā laukums kalpoja par sniega savešanas vietu no pilsētas centra (Rīts 1936b). Tajā saglabājās arī ģimeņu dārziņu kolonija, ko rakstā "Ģimenes dārziņi – jaunas dzīves cēlēji. Pavasara vakara pastaigas piezīmes" romantiski apcerējis pēc 15. maija apvērsuma izveidotais laikraksts "Rīts". Ģimenes dārziņi piešķirti pilsētā dzīvojošiem brīvības cīnītājiem, un uzsvērts to "audzinošais iespaids," kas "nav naudā samaksājams" (A. 1935). Pēc Ulmaņa izbūves aicinājuma laikraksti ziņoja par to īpašnieku labprātīgu atteikšanos no saviem īpašumiem lielās iecerēs vārdā, liekot pēdiņās apzīmējumu "cietušie". Uzvaras laukuma nosaukums joprojām neatbilda tā faktiskajam stāvoklim un nefunkcionēja atbilstoši Rīgas pilsētas un valsts plāniem, taču liecināja par izbūves sākuma gatavību.

No Rīgas parka par Latvijas laukumu

Viss radikāli mainījās

1936. gada 29. maija rītā, kad Valsts un Ministru prezidents Ulmanis sasauca kopā Rīgas laikrakstu līdzstrādniekus. Pavisam lietišķi, bez publisko runu iedvesmojošās retorikas prezidents iepazīstināja preses pārstāvjus ar savu Uzvaras laukuma izbūves valstisko ideju.

Kā Ulmanis uzsvēra uzrunā mazpulkiem 1937. gada 1. augustā Mežotnē, "iekams var sākt kaut ko darīt, ir jāsagatavo ceļš," šim darbam izvirzot totālu mērķi – ekonomisku, politisku, garīgu (Ulmanis 1939: 154). Ceļa metafora Ulmaņa runās daudzkārt izsaka darbīgu procesu, kustību, intensīvu virzību uz mērķi. Uzvaras laukuma ideja, kas 29. maija rītā bija pasniegta preses pārstāvjiem, iezīmēja ceļa sākumu būvei, kam jāķļūst par grandiozu Ulmaņa Latvijas laika liecību, par laikmeta piemiņu nākamajām paaudzēm, iekļaujot to daudzu citu monumentālo celtnu un

pieminekļu vērienīgajā plānā, kura īstenojums uzticēts tieši pirms mēneša – 1936. gada 29. aprīlī – dibinātajai Nacionālās celtniecības komitejai.

Uzvaras laukuma celtniecību prezidents 29. maija aicinājumā pamatoja ar valstisku nepieciešamību, pirmkārt, uzlabot Rīgas atbilstību galvaspilsētas uzdevumiem. Otrkārt, uzrunā atkārtota sporta stadiona un Dziesmu svētku estrādes nepieciešamība. Treškārt, īpaši uzsvērta vajadzība pēc svētku un parādes laukuma, lai varētu “noturēt karaspēka parādi jau nākošā gada 15. maijā” (LTA 1936). Runas atlikusī daļa veltīta līdzekļu jautājumam, piedāvājot divus plānus – naudas loteriju un ikviena 16 gadus sasnieguša pilsoņa nostrādātu darbadienu (turpat).

Īpaši emocionāli iedvesmojošu vārdu šajā uzrunā laikrakstu līdzstrādniekiem nebija daudz. Tajā neatkārtojās laukuma piemiņas vietas nozīme Neatkarības kara uzvarai. Nesekoja arī tieši norādījumi sapulcinātajiem žurnālistiem. To aicināšana uz sarunu it kā pašsprotami liecināja par uzticēšanos, paļāvību uz atbalstu lielā plāna īstenojumam. Tas, ko vēlākajos gados, preses pārvērstu vadoņa 29. maija aicinājumā, vairākkārt citēja, bija runas noslēguma vārdi par Uzvaras laukumu kā visas tautas īpašumu un vienotības apliecinājumu darbos (Jaunākās Ziņas 1936). Galvenokārt tieši ar preses starpniecību Uzvaras laukuma izbūve tika padarīta par simbolisku lielā celtniecības laikmeta daļu, Latvijas nacionālās valsts spēka un tautas vienotības, tās ilgtspējības, kā arī Ulmaņa vadošās lomas izteicēju.

Uzvaras parka jeb laukuma nosaukums, kas 1923. gadā dots Brīvības un Neatkarības cīņu uzvaras piemiņai, atbilda arī Ulmaņa iecerei tās izbūvē atstāt sava laika panākumu un uzvaru simbolisku piemiņu turpmākajām paaudzēm. Nosaukums iederējās un organiski iekļāvās 15. maija Latvijas reālas augšupejas un panākumu¹ retorikā, ko veidoja gan valstsvīru runas, gan it sevišķi Sabiedrisko lietu ministrijas uzraudzībā un kontrolē esošie mediji. Ne tikai vēsturiskās brīvības cīņas, bet arī samērā vieglā uzvara pār parlamentārismu 1934. gada 15. maijā ne reizi vien nosaukta uzvaras vārdā. Kā liecina vārdnīcas, uzvara nozīmē pārspēku, varenumu, panākumus un izcilus rezultātus jebkurā darbā. Ulmaņa vadonības gadi ieguva “uzvaras ceļa” apzīmējumu, kā par to liecina skolu absolventiem dāvētā Ulmaņa rakstu un runu izlase, ko Draudzīgā aicinājuma tradīcijā pasniedza skolu absolventiem. 1939. gadā izglītības ministrs Jūlijs Auškāps tajā aicināja jaunatni sekot Ulmaņa “vienības idejai,” nosaucot to par “vadonības principa” paliekošu uzvaru, kas “kļuvusi par nācijas dvēseles neatņemamu sastāvdaļu” (Auškāps 1939: 5, 6).

Prese sāka savu darbu daudz ātrāk par citiem aicinājuma atbalstītājiem. Tajā pašā dienā laikraksts “Brīvā Zeme” nosauca uzrunu par Valsts prezidenta “dižo

---

1 “Valsts panākumi visās dzīves jomās bija milzīgi un nenoliedzami,” tā grāmatas “Latvija: likteņīgo lēmumu laiks. Okupācija. 1939–1940” ievadā raksta profesors Aivars Stranga (Stranga 2025: 8).

ierosinājumu," ko "vienotās tautas rokas veidos [...] par izcilāko svētku vietu" (Brīvā Zeme 1936c). "Rīts" nodēvēja tikšanos par aicinājumu tautas talkai, padarot talkas metaforu par visbiežāk lietoto izbūves procesa apzīmējumu (Rīts 1936a). "Jaunākās Ziņas" uzsvēra latviskās galvaspilsētas celtniecības ideju (Jaunākās Ziņas 1936).

Latvijas mediju atsaucība aicinājumam bija pārlicinoša. Tā atbilda sabiedrisko lietu ministra Alfrēda Bērziņa preses likuma skaidrojumam par kopīgiem uzdevumiem, kas jāsaprot preseī pašai, nevis "ar kādiem varas līdzekļiem" piespiestai, "bet gan apzinīgi un labprātīgi" nākot valdībai palīgā.² Nākamajā dienā pēc tikšanās "Valdības Vēstnesī" publicēta pirmā Ulmaņa pateicība studentu biedrībai "*Fraternitas Rusticana*" par solījumu ziedot 500 darba dienas Uzvaras laukuma izveidošanai kopā ar apņemšanos: "Rustikāņi strādās katru darbu, lai pēc iespējas ātrāk Rīga varētu lepoties ar krāšņu Uzvaras laukumu." (LTA 1936) Turpmāk Latvijas mediji nepārtraukti veltīs vēl daudz dedzīgākus atbalsta vārdus prezidenta iecerei un aicinājumam.

Organizācija

Tūlīt pēc 29. maija tikšanās ar preses līdzstrādniekiem sekoja "Latvijas valdības likums par Uzvaras laukuma celtniecību, Ministru kabineta pieņemts un Valsts prezidenta izsludināts 1936. gada 12. jūnijā" (Latvijas valdības likums 1936). Tajā norādīts izbūves mērķis: "[I]zdaiļot Rīgas Uzvaras laukumu, ierīkojot tanī parādes un sporta laukumu un izbūvējot estrādes, telpas un citas labierīcības parādēm, sportam, zemnieku, strādnieku, jaunatnes, dziesmu un citiem tautas svētkiem." (Turpat)

Saskaņā ar likumu Uzvaras laukuma celtniecība notika Izbūves komitejas un tās priekšsēdētāja Valsts prezidenta Ulmaņa vadībā. Likums noteica Uzvaras laukuma Izbūves komitejas sastāvu, tās prezidiju sešu cilvēku sastāvā, plašu padomi un speciāli pieaicinātu lietpratēju komisiju pēc nepieciešamības. Bija norādītas organizācijas un amati, kas pārstāvēs Izbūves komiteju. To vidū bija valsts amatpersonas, Latvijas Universitātes rektors, biedrību un kameru vadītāji, ieskaitot Latvijas Preses biedrību. Komitejai bija paredzētas juridiskas tiesības, bet darbvedība uzticēta Valsts prezidenta sekretariātam. Likuma 5. pants noteica padomes sastāvu: to veidos komitejas locekļi un Valsts prezidenta uzaicinātie "valsts un pašvaldību iestāžu un sabiedrisko organizāciju pārstāvji un atsevišķas personas" (turpat). Plašā komiteja un vēl plašākā padome, kā arī komisiju locekļi nesaņems atalgojumu. Likuma 8. pants norāda, ka finanses veidos līdzekļi, kas iegūstami "no 1) ziedojumiem naudā, mantā un darba spēkā, 2) no ieņēmumiem no naudas loterijām un 3) no dažādiem ieņēmumiem" (turpat).

---

² Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LNA_LVVA), F3724_1_56, 7., 8. lp.

Prese pārpublicēja likumu otrajā dienā pēc tā izdošanas 1936. gada 12. jūnijā un, kā jau minēts, pārliecinoši iesaistījās Ulmaņa vadītā Uzvaras laukuma izbūvē turpmāko četru gadu garumā. Mediju līdzdalība otrā aicinājuma īstenojumā izpaudās, pirmkārt, aktīvā iesaistē ziedojumu vākšanā un loterijas popularizēšanā 1936.–1937. gadā, otrkārt, izbūves darbu un laukumā notiekošo svētku, sporta un valsts pasākumu reportāžās, treškārt, projektu konkursa plašā atreferējumā. Praktisko izbūvi pavadīja emocionāls nozīmes piešķirums ikvienam ar Uzvaras laukumu saistītam notikumam, padarot to par Ulmaņa vadītās Latvijas pārliecinošu ticības un uzticības apliecinājumu. Par to, kā notika Uzvaras laukuma pārtapšana par nozīmīgāko Ulmaņa vadītās Latvijas tagadnes un nākotnes simbolu, kā arī par nacionālās un valstiskās apziņas veidotāju, sīkāk ielūkosimies dažos Uzvaras laukuma izbūves procesa notikumos.

Ziedojumi 1936.–1937. gads Uzvaras laukuma izbūvē pagāja galvenokārt ziedojumu vākšanā, kas mediju slejās atveidota pārsteidzošas “ziedojumu straumes,” “lielās tautas talkas” un Uzvaras laukuma talcinieku retorikā. Ziedojumu saraksti, ko regulāri publicēja vadošie un reģionālie laikraksti, veidoti pēc viena standarta. Laikraksti “Rīts”, “Latvijas Kareivis”, “Brīvā Zeme”, “Jaunākās Ziņas” un desmitiem citu preses izdevumu regulāri publicēja ar Uzvaras laukuma Izbūves komitejas priekšsēdētāja Ulmaņa parakstu apstiprinātos ziedotāju sarakstus, ko ievada viens un tas pats teikums: “Sirsnīgi pateikdamies par plašo atsaucību lielajam tautas un tēvzemes mīlestības darbam, apstiprinu sekojošus ziedojumus.” (Brīvā Zeme 1936b) Sekoja personalizēts ziedotāju saraksts, kurā norādīta ikviena ziedotāja dzīvesvieta, ziedojuma summa, dažkārt nodarbošanās, pievienojot arī nopirkto loterijas biļešu daudzumu vai apņemšanos nostrādāt individuāli vai kopā ar skolu, uzņēmumu, iestādi noteiktu darbadienu skaitu. Bieži sarakstus papildina kāds citāts no ziedotāju pavadvēstulēm, kas adresētas prezidenta un viņa ierosinājuma dedzīgam atbalstam un slavinājumam. Vieni un tie paši vārdi noslēdz ar Uzvaras laukuma Izbūves komitejas priekšsēdētāja parakstu apstiprinātos ziedotāju sarakstus: “Mīļš paldies visiem laipnajiem ziedotājiem, tiklab lieliem, kā maziem. Visiem novēlu paturēt karstas sirdis mūsu kopīgajam darbam. Nešaubos, ka, vienprātībā paliekot, priecīgi piedzīvosim šī darba izpildījumu.” (Cēsu Vēstis 1936) Garo sarakstu beigās pievienota precīza informācija par turpmāko ziedojumu sūtīšanas vietām un laikiem: “Uzvaras laukumam ziedojumus var iemaksāt pasta tekošā rēķinā Nr. 6000, Latvijas Bankas tekošā rēķinā Nr. 4747, Latvijas Kredītbankas tekošā rēķinā Nr. 1100 un Uzvaras laukuma Izbūves komitejas sekretariātā – pilī, dzīvoklis 3, tālr. 21215, no pl. 9–15, pie sekretāra J. Grandava. Turpat pieprasāmas loterijas biļetes un piesakāmas darba dienas.” (Brīvā Zeme 1936b)

Ziedotāju sarakstus publicēja arī vietējie novadu un pilsētu preses izdevumi, kā "Bauskas Vēstnesis", "Cēsu Vēstis", "Jaunā Tukuma Balss", "Kurzemes Vārds", "Latgales Vēstnesis", "Malienas Ziņas", "Gulbenes Ziņas", "Rūjienas Vēstnesis", "Rīgas Vēstnesis", "Ventas Balss", "Saldus Avīze", "Smiltenes Ziņas", "Talsu Balss", "Zemgales Balss" un citi. Vietējo laikrakstu retorika un Ulmaņa slavinājumi nereti pārsniedz nacionālo laikrakstu emocionālos virsrakstus, veidojot savstarpējas sacensības iespaidu par lielāko ziedojumu summām un ziedotāju skaitu. Tā, piemēram, "Jēkabpils Vēstnesis" publicēja Jāņa Baloža dzejoli "Uzvaras laukumam topot" (Balodis 1936), kurā izteikts dedzīgs, cildens, upuriem gatavs noskaņojums, vienotības gars, ar degsmes, uguns un liesmas tēlu raksturojot Uzvaras laukuma tapšanas apņēmību. Īsajā 15 rindu dzejījumā divas reizes atkārtojas "šaubu tumsas" nepieļāvums, lai "mazos ugunskurus" nenodzēs "šaubu vēji," izsakot pārliecību par laimīgu nākotni, kurā, kopta "darba rokām čaklām," dzims zeme, "laimes bērni" un "jauns laimes laikmets" Latvijai (turpat).

Par ziedojumiem un iesaisti lielajā tautas talkā ziņoja arī nozaru prese, kā "Pasta–Telegrāfa Dzīve", "Latvijas Lopkopis un Piensaimnieks", "Meža Dzīve", "Mūsu Īpašumi", "Dzelzceļnieks", "Ugunsdzēsējs", "Latvijas Farmācijas Žurnāls", avīze "Farmaceits" un citi. Līdzdalību apliecināja laikraksti "Policija", "Aizsargs", "Sporta Pasaule". Arī latviešu un angļu valodā iznākošais "Baltijas Apskats" (*The Baltic Review*) un krievu valodā iznākošais laikraksts "Segodņa" informēja par lielajām būvētām Rīgā, kā lielāko no tām minot Uzvaras laukumu ar tā izbūvei saziedotajiem 1 120 000 Ls (*The Baltic Review* 1936). Skaisti noformētus bukletus ar atbalsta aicinājumu izdeva Ulmaņa valdības dibinātās kameras.

Ziedojumus sūtīja gan pieaugušie, gan mazpulki un skolēni kopā ar skolotājiem. Summas bija dažādas. Tūkstošus ziedoja valsts akciju sabiedrības. Lielākie ziedojumi ienāca no kamerām, biedrībām, organizācijām, iestādēm, uzņēmumiem, bet individuālie sūtījumi bieži nepārsniedza skolēnu santīmus, par ko liecina "Ziedojumu grāmata Uzvaras laukuma izbūvei".³ Skolēnu ziedojumu īpašais mērķis norādīts sabiedrisko lietu ministra Bērziņa runā Rīgas latviešu skolotāju biedrības sanāksmē 1938. gadā, kurā viņš akcentēja, ka "jāiemāca kalpot" idejai, tautai, Latvijai.⁴ Pastāvēja arī stādāmo koku, ceriņu, ziedu stādu, dēļu un citu celtniecības materiālu sūtījumi. Kāds mazpulks lūdza vēstulē prezidentam pieņemt ziedojumā 500 atraitnīšu stādu (Rīts 1936e). Lielās tautas talkas ideja, ikviena līdzdalība, apliecinājums vienotībai kopā ar ticību un uzticību bija svarīgāka par finansiālu rezultātu. Ar pārliecību par to,

---

3 LNA_LVVA, F5969_1_38.

4 LNA_LVVA, F3724_1_56.

ka ar katru dienu ne vien lielāka, bet arī dažādāka kļūst ziedotāju līdzdalība, laikraksts "Rīts" ziņoja par kinooperatora Eduarda Krauca solījumu filmēt Uzvaras laukuma tapšanu un nodot filmu Izbūves komitejai. Dažādību apliecina arī J. Kalniņa laikrakstu izgriezumu biroja apņemšanās "piegādāt Izbūves komitejai albumus ar visu laikrakstu rakstu, kādi vien parādījušies par Uzvaras laukuma izbūvi, izgriezumiem" (Rīts 1936c). Atsaukdami Izbūves komitejas lūgumam pēc zvērinātu grāmatvežu palīdzības, pieteikušies "ļoti daudzi kandidāti, pie kam vairāki no viņiem piesolās visu šo lielo darbu uzņemt bez atlīdzības" (turpat). Naudā pārrēķinātas bija nostrādātās darba dienas (3 Ls dienā). Dažkārt vienas obligātās darbadienas vietā nostrādātas vairākas, ko īpaši uzsvēra emocionāli iedvesmojoši virsraksti.

Par neparastāku iesaisti ziedojumos vēsta kāds "vietējās dzīves" atgadījums – līdz miertiesai nonākuša strīda atrisinājums, kas beidzās ar izlīgumu un vienošanos, ka nepamatotā apvainojuma vaininieks "iemaksā 3 latus Uzvaras laukuma izbūvei" (Ventas Balss 1936).

Ziedotāju saraksti paši par sevi ir interesants sociālās vēstures pētniecības avots. Tajā bieži norādītas ne tikai dzīvesvietas, bet arī amati un sociālais stāvoklis, piemēram, "kara invalīds Alberts Smilga Alsviķa pagasta Petrīšos" pasūtījis divas loterijas biļetes (Ulmanis 1936).

Nevainojamā organizācija, Ulmaņa pateicība ikvienam personīgi preses izdevumos gada garumā ļauj atzīt ziedojumu kampaņu par visu valsti aptverošu un pārsteidzoši sekmīgu. Gada laikā "ziedoti skaidrā naudā pavisam gandrīz 3 miljoni latu (2 942 441,43 Ls); aprēķinot naudā ziedotās darba dienas, tāpat mantas un citus pieteiktos darbus, visu ziedojumu kopsumma, kas saziēdota viena gada laikā, sanāk uz apaļiem pieci un pus miljoniem latu," ko pavadīja vadoņa sirsnīgi pateicības vārdi un izbrīns par pirmoreiz tik īsā laikā saziēdotās summas lielumu kopā ar secinājumu: "Tas tikai pierāda, ka lielum lielais vairums mūsu zemes iedzīvotāju apzinās, ka tas, ko cerēja un gaidīja no tagadējās nacionālās valdības, ir piepildījies un ka cilvēki ne-jūtas vīlušies. Šāda atsaucība arī pierāda, ka mūsu tauta savā kodolā, savās sirdīs, savā prātā un garā ir veselīga un ka tā grib savos darbos un sasniegumos, savā vēstures ceļā arvienu uz priekšu iet." (Ulmanis 1937)

Jāpiebilst, ka Izbūves komitejas un tās prezidija klātbūtne izpaudās ne tikai sirsnīgos pateicības vārdos un regulāros pārskatos par ziedojumu summām, bet arī kontrolē pār pieļaujamiem līdzekļu vākšanas veidiem. 1936. gada 15. oktobra prezidija sēdē tās locekļi noteica aizliegumu "atsevišķām personām" rīkot sarīkojumus "par labu laukumam," kā arī par nevēlamiem atzina "viegla žanra" pasākumus ziedojumu vākšanai (Rīts 1936d). Svinīgai nopietnībai un sajūsmīgai, cieņpilnai vienprātībai, kas raksturo nacionālo un valstisko apziņas mērķi, tie varēja nopietni kaitēt.

Loterijas popularizācija

Tas, ka 1936. gadā ievāktā ziedojumu summa jāpapildina, liecina jaunā kampaņa, kas sākās 1937. gadā ar 16. jūnijā prezidenta atklāto naudas loteriju. "Lieli līdzekļi ir savākti, bet lielu līdzekļu vēl vajaga. Tos sagādāt ir Uzvaras laukuma loterijas uzdevums," raksta "Jaunākās Ziņas" (Jaunākās Ziņas 1937a). Pēc intensīvās ziedojumu kampaņas beigām Ulmaņa vadītā Uzvaras laukuma komiteja ar ne mazāku enerģiju un preses atbalstu stājās pie Uzvaras laukuma loterijas.

Loterijas sekmīgai norisei bija izveidota speciāla komisija Latvijas Bankas padomes priekšsēdētāja Ādolfa Klīves vadībā. Prese ne mazāk intensīvi par ziedojumu kampaņu piedalījās arī Uzvaras parka loterijas biļešu popularizācijā un saspringtā izlozes kampaņā. "Brīvā Zeme" ziņoja, ka "pagastos dibinās komitejas Uzvaras laukuma loterijas biļešu izplatīšanai" (Brīvā Zeme 1937). Preses izdevumi sīki informēja, ka "pārdošanā izlaistas 265 000 loterijas biļetes 5, 10, 15 un 20 latu vērtībā". Vinnestiem izvēlēts pavisam 50 981 numurs kopsummā par 550 000 latiem. Lielākais viens vinnests paredzēts 100 000 Ls apmērā, bet visvairāk – 45 000 laimestu 5 Ls vērtībā katrs (Jaunākās Ziņas 1937a). Jāpiebilst, ka ne visi vienprātīgi atbalstīja loterijas biļešu cenas un par mazu atzina vinnestu skaitu. Kāda laucinieka vēstulē prezidentam līdz ar atbalstu izskanēja lūgums samazināt biļešu maksu un palielināt vinnestu skaitu, jo, "cik tas prieks, ja tik vien vinnestu un tik dārga loze," piebilstot, ka lauciniekiem ir grūti saprast Uzvaras laukuma vajadzību sportam un izpriecām.⁵

Prese aicināja pirkt un dāvēt lozes citiem, kā arī ziņoja, ka jau pirmajās dienās pircēju bijis ļoti daudz. Laikraksti slavēja arī loterijas biļešu krāšņo dizainu, atzīstot to par greznāko no visām, "kāda vien bijusi," ar biļetes augšējā malā lasāmiem Valsts prezidenta Dr. Ulmaņa vārdiem: "Uzvaras laukums būs pieminekļis mūsu tautas un valsts varenībai, gribai un enerģijai, kura ir nākusi no visdziļākā avota – no tēvzemes mīlestības un tautas vienības domas. Tādēļ darbā jāpiedalās visai zemei un iedzīvotājiem jāpierāda vienības idejas spēks." (Turpat)

Atšķirībā no 1936. gada ziedojumu samērā lielākas brīvprātības, loterijas līdzdalību vairāk stimulēja ikviena pilsoņa patriotiska pienākuma uzsvērumi: "Cik pirkt un kādā skaitā pirkt, tā ir katra sirdsapziņas un arī iespējas lieta, bet īstam patriotam katrā ziņā Uzvaras laukuma loterijas lozes ir jāpērk," jo "mums jāveic liels kopējs darbs, kurā mūs aicina šis laiks, lielākais celtniecības laiks, kāds jebkad bijis latviešu zemē rada taisni tagad, kad jaunradīšanas sajūsma pārņēmusi mūsu tautu. Mums jārada Uzvaras laukums" (turpat).

Prese regulāri ziņoja par Uzvaras laukuma loterijas rošību: Līgo svētku priekšvakarā leikšlietu ministrijas darbinieki iegādājušies jau 3821 biļeti. Pēc mēneša

5 LNA_LVVA, F5969_1_177, 263. lp.

“Jaunākās Ziņas” vēstīja par 28 000 pārdoto biļešu un izcēla personālijas ar lielākajiem pircējiem: “Cēlu priekšzīmi visiem rādījis Bebru pagasta lauksaimnieks Jānis Ābrams, pasūtot Uzvaras laukuma Izbūves komitejai 30 loterijas lozes par 150 latiem. Viņš Valsts prezidentam paziņojis, ka pusi no varbūtējiem vinnestiem ziedo Bebru pagasta jaunceļamās pamatskolas ēkas būvei. Izpildot šo pasūtījumu, Uzvaras laukuma Izbūves komiteja deponējusi uz J. Ābrama vārda trīs biļešu komplektus – zelta un sudraba sērijas.” (Jaunākās Ziņas 1937b) Līdzīgi ziedojumu vākšanai, arī Uzvaras laukuma loterijā aktīvi iesaistījās gan nacionālā, gan reģionālā un kameru prese, sākot ar 1937. gada 12. maija loterijas likuma publikāciju un noslēdzot ar fotoattēliem par svinīgi organizēto izlozi. Izlozes svinīgajā atklāšanā 1938. gada 26. janvārī prezidents ar pateicību ziņoja par visu biļešu pārdošanu ar 2 600 000 Ls ieņēmumiem.

Ar loteriju un izlozi noslēdzās divus gadus ilga intensīvais brīvprātīgo ziedojumu vākšanas process. Palēnām tas turpinājās vēl arī 1939. gadā. Ziedojumu un loterijas kampaņas sekmīgumu apliecina savākto līdzekļu ievērojamā kopsumma. Pēc padomju okupācijas karaspēka ienākšanas 1940. gadā Ulmaņa valdības laikraksts “Brīvā Zeme” vēl ar steigā nomainīto lozungu “Par Latviju, nacionālu, daiļu, varenu,” bet ar pilnīgi jaunu saturu – Augusta Kirhenšteina valdības lēmumiem un darbaļaužu bloka kandidātu sarakstiem – īsi pirms saziēdoto naudas līdzekļu aizplūšanas PSRS banku kontos vēl paguva publicēt sīku Valsts kancelejas ziņojumu par četros gados, līdz 1940. gada 1. jūlijam, savāktajiem līdzekļiem. Pārskats sniedz ziņas par ziedojumos iegūtajiem 2 471 306,94 Ls, no loterijas 2 601 033,48 Ls, no procentiem 401 707,06 Ls, kas kopā deva 5 474 047,48 Ls lielu summu. Pārskatā norādīti no Rīgas pilsētas vēl nesaņēmtie un “darba izpildījumā” esošie līdzekļi, kas liecina par kopā saziēdoto summu – 8 859 275,48 latu. Valsts kase ziņoja arī par izdevumiem. Tie bija saistīti ar loterijas vinnestiem (502 132,50 Ls), loterijas sarīkošanas izdevumiem (41 538,18 Ls), AS “Vairogs” par iekārtošanas darbiem (refulēšanā) samaksātiem 96 070,28 Ls, kā arī autoriem par atpirktiem projektiem, atlīdzību arhitektiem, komandējuma izdevumiem uz ārzemēm, algas darbiniekiem un citiem – 63 359,74 latu. Atņemot izlietos 703 100,70 Ls, atlikumā palika 8 156 174,78 latu. Norādītas bija bankas, kurās atrodas skaidras naudas līdzekļi: Latvijas Bankā 1 595 889,32 Ls, Latvijas Kredītbankā 2 988 990,89 Ls, Pasta krājkasē 183 457,21 Ls, fonda kasē 1055,91 Ls, kas kopā ar inventāru veidoja 4 770 946,78 Ls (Brīvā Zeme 1940). Ar šo kopsavilkumu noslēdzās ne tikai savākto naudas līdzekļu pārskats, bet arī neatkarīgās Latvijas mediju emocionālā līdzdalība Ulmaņa Uzvaras laukuma izbūves aicinājuma īstenojumā.

Izbūves darbi un laukuma izmantojums

Paralēli ziedojumiem

un loterijai notika izbūves darbi ar mērījumiem, jau iesākto laukuma līmeņa pacelšanu un laukuma iekārtošanu (A. V. 1936). Nav nejaušība, ka vieni no pirmajiem talcniekiem laukumā ieradās mazpulcēni jeb Uzvaras parka lietotāji nākotnes Latvijā, kas palīdzēja mērīšanas darbos.

Norādot, ka "šis darbs vēl nav tiešs Uzvaras laukuma veidošanas darbs," laikraksts "Rīts" pagārā reportāžā no Uzvaras laukuma ar poētisku virsrakstu "Cīruļu dziesmas pār Uzvaras laukumu" (Rīts 1937) vēstīja par tobrīd notiekošiem laukuma līdzināšanas darbiem starp Bāriņu ielu un Uzvaras bulvāri, kuros iesaistīta neliela Rīgas pilsētas sabiedrisko darbu strādnieku grupa, nolīdzinot "būvgružu sabērumus, zemes ar vagonetēm aizstumjot metrus 30 tālāk un ieberot zemes ieplakā" (turpat). Darbos iesaistīti tikai seši gados vecāki vīrieši un trīs sievietes ar četrām vagonetēm. Žurnālista pārsteigumu izraisīja tas, ka viens no algotajiem strādniekiem bija dziedonis Andrejs Neimanis. Laikraksts paskaidroja, ka Rīgas pilsēta Izbūves komitejai grib nodot pēc iespējas sakārtotāku laukumu.

Nesalīdzināmi lielāka darbu intensitāte un apjoms sākās nākamajā pavasarī. Visu ziemu vairāki simti strādnieku "vagonetēs, automašīnās un pajūgos" bija veduši smiltis un tās līdzinājuši, uzberot ap 10 000 kubikmetru zemes. Smiltis pārsedza ar melnzemi zālāju ierīkošanai, veidoja ceļņus. Darbus veica Rīgas pilsēta arhitekta un būvniecības valdes priekšsēdētāja Pāvila Dreimaņa un Ceļu direkcijas direktora inženiera R. Kalniņa vadībā.

Notika kanalizācijas ierīkošana un arhitekta Aleksandra Birznieka vadībā sākta Dziesmu svētku estrādes būvniecība. Tā kā IX Vispārējiem latviešu Dziesmu svētkiem bija jānotiek 1938. gada jūlijā, bija sagādāti materiāli skatītāju sēdvietām, kā arī karogu masti, ko bija paredzēts izvietot ap visu Dziesmu svētku laukumu. Bija uzsākta būvgružu kaudžu līdzināšana arī laukuma otrajā pusē, viņpus Bāriņu ielas (Jaunākās Ziņas 1938).

Ņemot vērā, ka estrādei vēl nevarēja piešķirt pastāvīgas būves raksturu, kā arī sakarā ar īso celtniecības laiku un līdzekļu nepietiekamību, bija nolemts pieņemt iepriekšējo Dziesmu svētku estrāžu arhitekta Birznieka atkārtotu variantu, tikai palielinātā veidā. "Telpisko grandiozumu" bija nolemts panākt ar karogu mastu gatvēm un "ar perspektīvi noslēdzošiem torņiem – bet publikas vietu galvenā skata diženuma mērogs būs notikuma centrs – dižā dziesma" (Rutmanis 1938).

1938. gada 18. un 19. jūnijā vēl neuzbūvētajā Uzvaras laukumā pirmoreiz notika Dziesmu svētki. To norisi gan traucēja aukstais un lietainais laiks, tomēr mediji izcēla patriotisko dziesmu spēku, jūsmīgās gaviles, "brāzmaino gaviļu vētru, sveicot prezidentu un valdības pārstāvjus; desmitiem tūkstoši sveica prezidentu gan rokas mājjieniem, gan ziedu vēdām" (Latvijas Kareivis 1938). Runājot par "tautas gavilēm,"

dzejnieks un žurnālists Pēteris Aigars stāsta par kāda zemgalieša izbrīnu par skaisto Rīgu un to, ka, "raudzīdamies pats savām acīm, viņš sākot patiesi aptvert, ko nozīmēšot Uzvaras laukums. Tas būšot Rīgas lepnums" (Aigars 1938).

Laukums turpmāk tika izmantots gan daudziem sporta pasākumiem, gan valsts mēroga svētkiem. Grandiozākie no tiem bija 1939. gada Aizsargu svētki spēcīga negaisa laikā, par kuriem savijņojoši raksta Aigars: "Aizsargu tūkstoši stāvēja, zibeņa apspīdēti, slēgtās rindās. Šajā brīdī viņi izskatījās kā teiksmainie varenie zemgaļu karotāji, kurus nevarēja salauzt naidnieks simtgadu cīņās." (Aigars 1939) Žurnālista retorika atbilda Uzvaras laukuma atveidojuma pārliecinošajai Latvijas valsts ticībai pašāvivā uz kopdarbu, saliedētību, uzticību valstij un tās vadonim.

Projektu konkurss

Ulmaņa vadītās Uzvaras laukuma Izbūves komitejas darbību noslēdza projektu konkurss monumentālai nākotnes laukuma izveidei. Pamati tam bija likti 1936. gada 15. oktobra Izbūves prezidija sēdē ar lēmumu par speciālas komisijas izveidi. Konkurssam bija jānoslēdzas 1939. gada sākumā.

Kā plānots, jaunais – 1939. gads laikrakstos sākās ar Uzvaras laukuma projektu konkursa žūrijas iesākto darbu – projektu izvērtēšanu. Blakus Jāņa Sudrabkalna mērena prieka pārdomām par skaistajām Rīgas asfaltētajām ielām un apgaismes uzlabojumiem, kā arī dažu trūkumu norādi (nepietiekama darba racionalizācija, neprasme vai negribēšana apstrādāt zemi; Sudrabkalns 1939), "Jaunākās Ziņas" ievietoja informāciju par Uzvaras laukuma projektu konkursa noslēgumu un iesniegto darbu vērtējumu sabiedrisko lietu ministra Bērziņa vadībā. Žūrijas komisijā bija iesaistīts izglītības ministrs Auškāps, mākslinieks Vilhelms Purvītis un citi (Jaunākās Ziņas 1939b). Ideju konkursā no 44 iesniegtajiem darbiem bija atlasīti 28. Jau 24. janvārī, īsi pirms noliktā 28. janvāra termiņa, komisija ziņoja par septiņiem labākajiem, 10 vidējiem un 11 sliktākiem darbiem, vēl nenosaucot vārdos projektu autorus. Turpat norādīts, ka "nevienu no godalgotiem un atpirktiem darbiem tieši Uzvaras laukuma izbūvei neizmantos, bet tie noderēs tikai kā ierosinājumi un materiāli" galīgai projektu izstrādei. Jūsmīgajam Uzvaras laukuma diskursam triju gadu garumā bija jāatspoguļojas projektos, un "Jaunākās Ziņas" ar zināmu ironiju rakstīja par dažiem no tiem, kas grib pārvērst visu Pārdaugavu lielā Uzvaras laukumā (Jaunākās Ziņas 1939a).

Monumentālas varenības retorika atšķīrās no otrā aicinājuma sākuma lietišķās uzrunas žurnālistiem pirms trim gadiem. Kā raksta arhitekts Roberts Legzdīņš, Latvija iekļāvās monumentālās celtniecības laikmetā, kas notika ap Baltijas jūru, Zviedrijā un Somijā ar sava ziemeļnieciskā stila meklējumiem, pie kuriem autors piešķaita atbilstošu Brāļu kapu arhitektūru un tam paredzēto Uzvaras laukuma izbūvi (Legzdīņš 1938).

Uzvaras laukuma izbūves ideju projektu konkurss noslēdzās 1939. gada 27. janvārī, prezidentam Ulmanim atverot aplokšnes pēc sešām žūrijas komisijas sēdēm. Augstākās godalgas 4000 Ls apmērā bija ieguvuši trīs projekti. Pirmo bija izstrādājuši divi arhitekti Frīdrihs Skujiņš un Georgs Dauge ar projektu Nr. 193852, otro – arhitekts Juris Leimanis un arhitektūras students Edmunds Krūmiņš ar projektu Nr. 112244 un trešo – arhitekts Visvaldis Paegle ar projektu Nr. 100101. Par uzvarētāju bija atzīts arhitektu Skujiņa un Dauges projekts, bet godalgoti kopā bija seši projekti un 12 nopirkti (Jaunākās Ziņas 1939c).

Skujiņa un Dauges godalgotajā projektā Uzvaras laukuma centrālo asi veidotu Uzvaras aleja, kas ir Pontona tilta tiešs turpinājums. Satiksme no Pontona tilta novirzīta apkārt laukumam. Alejas noslēgumā paredzēta vieta 60 metru augstam Uzvaras tornim. Tā apakšējo daļu veidotu svētnīca – piemiņas vieta tautas vadoņu piemiņai. Vīrs svētnīcas vītos vairākas uz ārpusi vērstas spirālveida kāpnes ar vaļējām arkādēm. Pie kāpņu iekšējām sienām būtu novietotas piemiņas plāksnes Tēvzemes balvas laureātiem, uzvarētājiem un citiem panākumus un slavu darījušiem cilvēkiem. Grandiozā celtnē noderētu par svētku gājienu noslēguma vietu. Uzvaras alejas labajā pusē atrastos svētku un parādes laukums ar tribīnēm, bet kreisajā pusē – pastāvīga Dziesmu svētku estrāde. Laukuma vidusdaļu greznotu plaši puķu stādījumi un ūdens baseini ar strūklakām. Projektu bija paredzēts papildināt, iepērkot arī citu konkursa dalībnieku darbus. Skujiņam bija uzdots pabeigt galīgo projektu, lai sāktu izbūves darbus – atkal nolīdzinātu laukumu un ķertos pie būvniecības.

Lielais sagatavošanas darbs diemžēl palika bez turpinājuma. Arhitektūras projektu konkursu un izstādi Prezidenta pils zālē var uzskatīt par grandiozās ulmaņlaika Uzvaras laukuma ieceres noslēgumu. Tas pilnā mērā ietilpst Lejnieka "Rīga, kuras nav" objektu sarakstā (Lejnieks 1994).

Līdz ar Sarkanās armijas ienākšanu 1940. gada 17. jūnijā un Latvijas pievienošanu PSRS nepabeigtais Uzvaras laukums tika izmantots okupācijas varas mītiņiem. 1940. gada 21. jūlijā vēl padomju okupācijas varas neslēgtais "Latvijas Kareivis" ziņoja par plašām Rīgas darbaļaužu demonstrācijām ar pavisam citādiem lozungiem: "Lai dzīvo Padomju Latvija!", "Lai dzīvo Vissavienības komunistiskās partijas lielinieku politbirojs", "Lai dzīvo Staļina konstitūcija!", "Lai dzīvo Kominterne!", "Lai dzīvo Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika!", "Lai dzīvo Latvijas komunistiskās partijas Centrālā komiteja!", "Mēs prasām zemi mazzemniekiem un bezzemniekiem!", "Mēs prasām nacionalizēt rūpniecību, bankas un transportu" (Latvijas Kareivis 1940b). Laikraksts "Jaunākās Ziņas" 1940. gada jūlijā publicēja informāciju "Darba jaunatne Uzvaras laukumā", kurā aģitkolektīva ironiskā četrriņķī vēlreiz minēta Uzvaras laukuma izbūve:

Lūk, apskatiet šo vietu,
Par ko reiz saziēdats,
Ir katrā stūrī mietu,
Un laukums izveidots. (Jaunākās Ziņas 1940)

Noslēgums

Kā daļā no veseluma rakstā sniegtajā Uzvaras laukuma izbūves naratīvā atainojas Ulmaņa 15. maija Latvijas un "lielā celtniecības laikmeta" prakse, tās patosam raksturīgie mērķi un līdzekļi. Pēc mūsdienās vairāk zināmajiem Brīvības pieminekļa (1935) un Brāļu kapu memoriāla (1936) ziedojumiem un izbūvēm Uzvaras laukums 30. gadu otrajā pusē uzlūkojams par pārliecinoši spilgtu Latvijas nacionāli valstiskās būvniecības autoritāri vadīta kopdarba idejas praktisku īstenojumu. Kopš Ulmaņa 1936. gada 29. maija aicinājuma līdz pat 1939. gada projektu konkursa noslēgumam Uzvaras laukuma izbūve Sabiedrisko lietu ministrijas vadītājā presē un radio atveidota kā jūsmīgs vienotas tautas saliedēts veikums, kas iemieso Ulmaņa runās uzsvērtos nacionālās valsts mērķus – darbos vienot valsti kopīgam Latvijas jauncelsmes uzdevumam ar aicinājumu – "Katrs savā un visi valsts darbā" un "Latvijas vārds – svēts vārds" (Rīts 1935). Nosaukta par lielo tautas talku un grandiozu mīlestības darbu, Uzvaras laukuma izbūve kalpoja par svarīgu, autoritāri vadītu Latvijas valsts kopīgu mērķu, vienības un vienotības idejas radinājumu un īstenojumu. Talka ir brīvprātīgs kopdarbs latviešu agrārās kultūras tradīcijā, kas organiski iekļauta Ulmaņa prioritārās domāšanas virzienā: akadēmiskajā lekcijā Latvijas Universitātē un citur lauksaimniecība nosaukta par "mūsu tautas pamatu," par "mūsu valsts sociālās un saimnieciskās kultūras mugurkaulu" (Ulmanis 2001: 23). Uzvaras laukuma kopdarbā uzsvērtā brīva, ar prieku darīta talcinieku darba vērtība, kuras rezultāts ir pamats lepnumam un veselīgai pašapziņai.

Mudinājumu būvēt ilgtspējīgu nacionālu valsti pavadīja apzināts valsts un pilsoniskas apziņas veidošanas uzdevums. To, ka valsts pilsoņa apziņa nerodas uzreiz kopā ar jaundibinātu politisku apvienību, savulaik uzsvēra Polijas autoritārais līderis maršals Juzefs Pilsudskis (*Jozef Pilsudski*, 1967–1935), norādot, ka pāreja no ilgstošas pakļautības svešai politikai varai uz cīņu par savu valsti prasa psiholoģisku sagatavošanu, "ticības un cerības veidošanas periodu" (citēts pēc Zimmerman 2022: 210). Ulmaņa aicinājumu saturs lielā mērā ir ticības un uzticības stiprināšana nācijai un valstij, radinot nacionālai "mēs" apziņai, valsts pilsoniskai kopapziņai, bez kuras mazas valsts lielie nākotnes mērķi nav sasniedzami. Nešaubīgs ticības spēks ar viņa paša līdzdalību dibinātajai Latvijas valstij Ulmaņa sešu gadu vadonības laikā ir iestrādāts runās, rakstos un aicinājumos, nepieļaujot pamatu šaubām par 15. maija Latvijas projekta nozīmi komunikācijā ar politisko eliti un tautu. Uzrunā virsnieku klubā 1939. gada 2. janvārī Ulmanis, citējot rakstnieku Albertu Sprūdu un viņa darbu

“Mūžīgi dzīvotāji”, lieto “līdumnieka ticības” jēdzienu: “Ar šo līdumnieka ticību un šīs ticības spēku iesim arī mēs visi Jaunajā gadā, tad viegli spēsim pildīt savus pienākumus, viegli būs nest atbildību, un mūsu darbi sekmēsies, vēlīgs tad būs 1939. gads mums pašiem un visai valstij, mūsu Latvijai.” (Ulmanis 2001: 98, 99) Līdumnieka darbs, lai arī smags, attaisno sevi cerībā uz iekārtotu zemi un turīgu dzīvi ne tikai sev, bet arī pēcnācējiem nākotnē. Smags nenozīmē tikai nastu, ja skaidri saredzams brīva darba mērķis, turklāt ne tikai sava individuālā labuma, bet savas valsts labā. Ticība ir bieža Ulmaņa retorikas sastāvdaļa, liecinot, ka racionāla argumentācija vien nav ticības un valsts piederības veidošanas līdzeklis.

Ulmaņa autoritārā vadonība guvusi dažādu vērtējumu. Ar vēstures taisnīguma apziņu par Ulmani nevaram droši teikt to, ko Boriss Džonsons apgalvojis par Vinstonu Čērčilu (*Winston Churchill*, 1874–1965), proti, ka viņš izglābis civilizāciju un ka tikai viņš vienīgais, neviens cits, nav varējis to izdarīt (Johnson 2015: 5). Lai to apgalvotu, vajadzīga politika un publicista Džonsona pašapziņa kopā ar lielās Apvienotās Karalistes slavenās vēstures apziņu. Ulmaņa Latvijai nebija ne Čērčila valsts mērogu, ne atbilstošas vēstures un liktenīgo iespēju. Ārpolitika viņa dienas kārtībā aizņēma mazāk laiku par iekšējo saimniecisko dzīvi un Uzvaras laukuma izbūvi, kuras vadību, tāpat kā valsts vadību, kopš 1934. gada 15. maija viņš uzticēja pats sev. Kaut arī paaudžu ziņā Ulmaņa un Čērčila dzīves laiks gandrīz sakrīt, arī drosme un izvēles noteiktība raksturīga abiem, tomēr jaundibinātās Latvijas vēsture pieprasīja un pieļāva citus iekšpolitikas un vēl atšķirīgākus ārpolitikas uzdevumus. Iespējams, ka koncentrēšanās galvenokārt uz Latvijas saimniecisko un kultūras attīstību, mazāk uzmanības pievēršot 30. gadu nogales pirmskara starptautiskajai situācijai, uzlūkojama par vienu no Uzvaras laukuma un latviskas Latvijas projektu traģiskās nepabeigtības tuvinājumiem, gan atzīstot to nenovēršamību 20. gadsimta 30. gadu nogales ģeopolitiskajos apstākļos, kā to pārliecinoši pamato Stranga monogrāfijā “Latvija: liktenīgo lēmumu laiks. Okupācija. 1939–1940” (Stranga 2025).

Ulmaņa autoritārās vadonības prakse, kā to apliecina gan 1934. gada 15. maija apvērsums bez izteikta protesta, vismaz bez Pilsudska apvērsumam Polijā līdzīgā trīs dienu pilsoņu kara, gan labi organizētā atsaucība Uzvaras laukuma izbūves aicinājumam sekmīgas saimnieciskās attīstības kontekstā, neliecina par nopietnas pretestības pārvarēšanas nepieciešamību. Laukuma izbūves process un tā atveidojums medijos četru gadu garumā pilnā mērā apliecina atbalstu Ulmaņa izvirzītajiem nacionālās vienības un vienprātības mērķiem, ko pamato un pierāda sekmīgā ziedojumu kampaņa un emocionālais mediju diskurss. Apmierinātībai bija pamats, un to ik dienu atkārtoja pēc apvērsuma dibinātie un kontrolētie mediji, politiskā elite un prezidenta komunikācija ar tautu svinīgos pasākumos un nenogurstošos braucienos. Nepārtrauktā glorifikācija, kas mīlestības un pielūgsmes apliecinājumā bieži

pārsniedza gaumes robežas, un pozitīvisma ideoloģija tikai audzēja apmierinātību, nevis sagatavoja iespējamai, bet 30. gadu nogalē acīmredzamai militārai apdraudētībai un kara tuvumam.

Varēja rasties ilūzija par neviena nekavētu un ar sajūsmu uzņemtu vadonības lēmumu atbalstu. "Mūžīgi mūžos" poētiskā ideja šķita pamatota un darbos apliecināta, apdraudētībai pievēršot mazāku uzmanību. Ar drauga tiesībām par apmierinātības sekām Ulmani brīdināja Miķelis Valters 1939. gada 9. maijā, aizrādot, ka "nedrīkst atvieglot pretinieka pozīciju, rādot, ka mūsu pozīcijas viegli ieņemamas, jo tās jau sagatavotas uz tādu ieņemšanu psiholoģiski" (Valters 1957: 48). Nesaņēmis atbildi uz brīdinājumu, Valters izteica skaudru vispārinājumu: "Cik viegli tiek pieņemtas tādas pielaikošanās doktrīnas, kas novedīs – un tas ir droši – pie bēdīgas morālas novājināšanas, politiskas nejušanas un visbeidzot pie vecās, apmierinātās provinces, kādā reiz dzīvojam. Mēs apmierināsimies ar suverenitāti, ko Virza reiz izteica "Brīvās Zemes" ievadrakstā: Ja tikai no mums paliek arkls rokā un zvaigznes pie debesīm, tad jau pietiek – pietiekot taču ar iekšējo suverenitāti. Droši vien beidzot paliks laikiem un mūžībai šis apmierinātais, mazais, nespēcīgais latviešu cilvēks. Un viņš šad tad varēs liriski paskatīties zvaigznēs." (Turpat: 97, 98)

Pieņemot, ka 1940. gada 17. jūnijā pulksten 22.15 radiofonā teiktie vārdi ir PSRS represīvās varas kontrolēti,⁶ tomēr tie pieder Ulmanim: "Mūsu zemē kopš šī rīta ienāk padomju karaspēks. Tas notiek ar valdības ziņu un piekrišanu, kas savukārt izriet no pastāvošām draudzīgām attiecībām starp Latviju un Padomju Savienību." Runas pēdējais teikums par varonīgu palikšanu savās vietās neatsver un nelīdzsvaro visniecīgākās pretošanās pazīmju trūkumu.

Demokrātija, neraugoties uz ne vienmēr sekmīgo un dažkārt lēnīgo lēmumu pieņemšanu, saglabā pastāvīgu lielākas vai mazākas opozīcijas klātesamību un rēķināšanos ar kritiku, pretestību, citādību, pastāvot brīvai uzskatu daudzveidībai. Autokrātija nenodrošina brīvu uzskatu daudzveidību un kritisku pašvērtējumu, ko vairo vienas personas lēmumus atbalstošā elite, kā arī bailes no apvērsuma noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpuma. Taču, kā apliecina 21. gadsimta autoritārās demokrātijas, arī bez apvērsuma un vēlēšanu rezultātā valsts var iegūt vienpersonisku diktatoru, kura lēmumu saprātīgums ir daudz apšaubāmāks par mazo, jaunbīnāto Baltijas valstu vadoņu apvērsumiem 20. gadsimta 20.–30. gados.

Ulmanis iekļaujas 20. gadsimta autoritāro kaimiņvalstu vēsturē (Armour 2021; Kuck 2023). Uz jaunu Poliju cerēja maršals Pilsudskis, kas ar sociālisma palīdzību un

---

6 Stranga raksta, ka Ulmaņa runas laikā "PSRS pilnvarotais pārstāvis Derevjanskis tad jau bija atļāvis atsākt dienas pirmajā pusē apturētos Latvijas radiofona raidījumus ar noteikumu, ka PSRS pārstāvniecībai jāiesniedz katras dienas radioraidījumu programma [...]". (Stranga 2025: 672).

militāru spēku gribēja atbrīvoties no Krievijas impērijas pakļautības. Jaunu Igauniju būvēja Konstantīns Petss (*Konstantin Päts*, 1874–1956), līdzīgi Ulmanim praktiski virzot un audzējot nacionālo un valstisko apziņu. Par Lietuvas prezidentu Antanu Smetonu (*Antanas Smetona*, 1874–1944) jau 1938. gadā latviešu valodā tika pārtulkota Lietuvā 300 000 eksemplāros izdotā grāmata par viņa nopelniem Lietuvas valsts atjaunošanā un tās “vienības un sadarbības” virzīšanā pēc 1926. gada 18. decembrī atgūtās prezidentūras (Binķis 1938: 87).

Uzvaras laukuma celtniecība tika padarīta par simbolisku 15. maija Latvijas un tās vadoņa izcilības paraugu ar dominējošo vienības un tautas vienotības ideju, ko nostiprināja mediji, sludinot: “Vienotas tautas darbs – vienotam mērķim,” “Vienotas tautas lielais darbs,” “Vienotās tautas rokas veidos Uzvaras laukumu par mūsu izcilāko svētku vietu.” Svinīgums, iedvesma, prieks, atsaucība, sajūsma par vienotu līdzdalību, par panākumiem un pārliecība par Latvijas attīstību “mūžu mūžos” pavalda Uzvaras laukuma izbūvi kā daļu no Ulmaņa Latvijas nacionālās valsts projekta. Dzejnieks Jānis Medenis dzejojumā “Viestura atgriešanās” poētiski izteicis darbīgo, dedzīgas sajūsmas pilno noskaņu:

Nu latvis, zemgalis un sēlis, kursis
Ir viena tauta valstī varenā!...
Te nerimst dzīve, nerimst miera darbi,
Un darbus vada kopus brīdis svēts. (Medenis 1939: 900)

Uzvaras laukums palika nepabeigts, tāpat kā nepabeigts palika iecerētās vienotās latviskās Latvijas projekts. Taču izbūves procesa stāsts ļauj divējādi iepazīt 15. maija Latvijas autoritārisma vēsturi – pragmatiski un politiski, apliecinot patiesību, ka politiski aicinājumi nav īstenojami tikai racionāliem līdzekļiem. Neuzbūvētā Uzvaras parka vietā turpmāk saglabājās identifikācijā ar savu valsti balstītā nacionāli valstiskā apziņa, kuras nozīme bija vērā ņemama gan padomju okupācijas gados saglabātajā valsts neatkarības idejā, gan tās atkārtotā īstenojumā Latvijas valsts atjaunošanā 20. gadsimta 90. gados.

Bibliogrāfija

- A. (1935). Ģimenes dārziņi – jaunas dzīves cēlēji. Pavasara vakara pastaigas piezīmes. *Rīts*, 29.04.
- A. V. (1936). Daugava dos pamatu Uzvaras laukumam. *Brīvā Zeme*, 07.07.
- Aigars, Pēteris (1938). Dziesmu uzvara. *Jaunākās Ziņas*, 20.06.
- Aigars, Pēteris (1939). Bruņotā tauta. *Jaunākās Ziņas*, 19.06.
- Andersons, A., Pļavinskis, A. (1923). Rīgas pilsētas ielu un laukumu jaunie nosaukumi. *Valdības Vēstnesis*, 02.11.
- Armour, Ian D. (2021). *A History of Eastern Europe 1918 to the Present. Modernisation, Ideology and Nationality*. London, New York, Oxford, New Delhi, Sydney: Bloomsbury Academic.

- Auškāps, Jūlijs (1939). Vadonis un skola. Ulmanis, Kārlis. *Uzvaras ceļš: rakstu un runu izvilcumi*. Lapiņš, Jānis (sast.). Rīga: Izglītības ministrijas Mācības līdzekļu nodaļa, 5., 6. lpp.
- Balodis, Jānis (1936). Uzvaras laukumam topot. *Jēkabpils Vēstnesis*, 15.10.
- Bērziņš, Arturs (1938). Dziesmotais zelta tilts. *Jaunākās Ziņas*, 18.06.
- Binķis, K. (1938). *Antons Smetona*. Rīga: Laisve.
- Brīvā Zeme, red. (1936a). Uzvaras laukuma mets. *Brīvā Zeme*, 08.06.
- Brīvā Zeme, red. (1936b). Uzvaras laukuma talcinieki. *Brīvā Zeme*, 19.06.
- Brīvā Zeme, red. (1936c). Vienotās tautas rokas veidos Uzvaras laukumu par mūsu izcilāko svētku vietu. Valsts prezidenta dižais ierosinājums. *Brīvā Zeme*, 05.29.
- Brīvā Zeme, red. (1937). Pagastos dibinās komitejas Uzvaras laukuma loterijas biļešu izplatīšanai. *Brīvā Zeme*, 18.08.
- Brīvā Zeme, red. (1940). Pārskats par Uzvaras laukumam ziedotiem līdzekļiem. *Brīvā Zeme*, 09.07.
- Cēsu Vēstis, red. (1936). Visi grib piedalīties lielajā tautas talkā. *Cēsu Vēstis*, 03.07.
- Gaus, Gerald (2012). *The Order of Public Reason: a Theory of Freedom and Morality in a Diverse and Bounded World*. Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511780844>
- Gladius, Marlies (2018). What Authoritarianism is ... and is not: a Practice Perspective. *International Affairs*, No. 94(3), May, pp. 515–533. <https://doi.org/10.1093/ia/iyy060>
- Hanovs, Deniss; Tēraudkalns, Valdis (2012). *Laiks, telpa, vadonis: autoritārā kultūra Latvijā (1934–1940)*. Rīga: Zinātne.
- Jaunākās Ziņas, red. (1936). Rīgai jātop latviskai Latvijas galvas pilsētai. *Jaunākās Ziņas*, 29.05.
- Jaunākās Ziņas, red. (1937a). Uzvaras laukuma loterijas komisija aicina. *Jaunākās Ziņas*, 04.12.
- Jaunākās Ziņas, red. (1937b). Uzvaras laukums – visas latvju tautas lieta. *Jaunākās Ziņas*, 17.07.
- Jaunākās Ziņas, red. (1938). Veidojas Uzvaras laukums. *Jaunākās Ziņas*, 04.05.
- Jaunākās Ziņas, red. (1939a). Projektos paredzēts pārveidot visu Pārdaugavu. *Jaunākās Ziņas*, 24.01.
- Jaunākās Ziņas, red. (1939b). Uzvaras laukuma sacensības žūrija sāk darbu. *Jaunākās Ziņas*, 02.01.
- Jaunākās Ziņas, red. (1939c). Valsts prezidents paziņo godalgotos Uzvaras laukuma izbūves projektus. *Jaunākās Ziņas*, 27.01.
- Jaunākās Ziņas, red. (1940). Darba jaunatne Uzvaras laukumā. *Jaunākās Ziņas*, 10.07.
- Johnson, Boris (2015). *The Churchill Factor. How One Man Made History*. Great Britain: Hodder & Stoughton.
- Kalvīno, Italo (2022). *Palomars*. No itāliešu valodas tulkojusi Dace Meiere. Rīga: Jāņa Rozes apgāds.
- Kuck, Jordan D. (2023). Transnational Totalitarianism and the Building of a New Public Consciousness in Kārlis Ulmanis's Latvia. Pine, Lisa (ed.). *Dictatorship and Daily Life in Twentieth-Century Europe*. London, New York, Oxford, New Delhi, Sydney: Bloomsbury Academic, pp. 123–148.
- Latvijas Kareivis, red. (1927). Galvas pilsēta. *Latvijas Kareivis*, 13.02.
- Latvijas Kareivis, red. (1932). Pilsētas sabiedrisko darbu plāns. *Latvijas Kareivis*, 13.01.
- Latvijas Kareivis, red. (1938). Mēs paliksim tie, kas iet uz augšu. *Latvijas Kareivis*, 21.06.

- Latvijas Kareivis, red. (1940a). Kalposim arī mēs. Vēstures institūta direktora radio priekšlasījums par Valsts prezidenta sabiedriski kulturālo darbu. *Latvijas Kareivis*, 25.01.
- Latvijas Kareivis, red. (1940b). Šodien Rīgas darba ļaužu lielā manifestācija. *Latvijas Kareivis*, 21.07.
- Latvijas valdības likums par Uzvaras laukuma celtniecību Ministru kabineta pieņemts un Valsts prezidenta izsludināts 1936. gada 12. jūnijā. *Valdības Vēstnesis*, 12.06.
- Legzdīņš, Roberts (1938). Monumentālā celtniecība ap Baltijas jūru. *Atpūta*, 23.09.
- Lejnieks, Jānis (1998). *Rīga, kuras nav*. Rīga: Zinātne.
- LTA (1936). Valsts prezidents Dr. Kārlis Ulmanis par Uzvaras parka izbūvi galvas pilsētā. *Valdības Vēstnesis*, 30.05.
- Medenis, Jānis (1939). Viestura atgriešanās. *Sējējs*, Nr. 9, 900. lpp.
- Motchoulski, Alexander (2025). What is Authoritarianism? A Justificatory Account. *European Journal of Political Theory*. <https://doi.org/10.1177/14748851241305013>
- Mūzikas Apskats, red. (1934). Iznāks jauns kordziesmu krājums. *Mūzikas Apskats*, Nr. 4.
- O. (1934). Apspriede Valsts prezidenta vadībā par sportu un fizisko audzināšanu. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, Nr. 2.
- Pelkaus, Elmārs (1998). Kārļa Ulmaņa pēdējais gads Latvijā, 1939–1940. Caune, Andris (galv. red.). *Kārlim Ulmanim 120*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.
- Policijas Vēstnesis, red. (1923). Rīgas prefektūra. *Policijas Vēstnesis*, 20.11.
- Przeworski, Adam (2023). Formal Models of Authoritarian Regimes: a Critique. *Perspectives on Politics*, No. 21(3), pp. 979–988. <https://doi.org/10.1017/S1537592722002067>
- Rīts, red. (1935). Vienības svētki no putna lidojuma. *Rīts*, 16.05.
- Rīts, red. (1936a). Aicinājums tautas talkai. *Rīts*, 30.05.
- Rīts, red. (1936b). Desmit tūkstoši cīnās ar sniegu. *Rīts*, 29.02.
- Rīts, red. (1936c). Filmēs Uzvaras laukuma tapšanas gaitu. *Rīts*, 15.07.
- Rīts, red. (1936d). Sāks veidot Uzvaras laukuma plānu. *Rīts*, 16.10.
- Rīts, red. (1936e). Vēsturnieka ziedojums Uzvaras laukumam. *Rīts*, 15.08.
- Rīts, red. (1937). Cīruļu dziesmas pār Uzvaras laukumu. *Rīts*, 19.06.
- Rutmanis, J. (1938). Latvju dziesmu svētku celtnes. *Latvijas Arhitektūra*, Nr. 1.
- Stranga, Aivars (2017). "Ulmaņlaiki" tautas vēsturiskajā atmiņā. Feldmanis, Inesis (zin. red.). *15. maija Latvija*. Rīga: Latvijas Mediji.
- Stranga, Aivars (2025). *Latvija: liktenīgo lēmumu laiks. Okupācija. 1939–1940*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Sudrabkalns, Jānis (1939). Iesācies jauns gads. *Jaunākās Ziņas*, 05.01.
- The Baltic Review, red. (1936). Grand New Buildings in Riga. *The Baltic Review*, No. 2.
- Ulmanis, Kārlis (1935). Draudzīgs aicinājums. *Valdības Vēstnesis*, 29.01.
- Ulmanis, Kārlis (1936). Uzvaras laukuma talcenieki no Valkas apriņķa. *Malienas Ziņas*, 22.10.

Ulmanis, Kārlis (1937). Valsts prezidenta Dr. K. Ulmaņa runa Uzvaras laukuma izbūves komitejas svinīgā sēdē. *Valdības Vēstnesis*, 31.05.

Ulmanis, Kārlis (1939). *Uzvaras ceļš: rakstu un runu izvēlums*. Lapiņš, Jānis (sast.). Rīga: Izglītības ministrijas Mācības līdzekļu nodaļa.

Ulmanis, Kārlis (2001). Viens mērķis – tauta un valsts. Ciganovs, Juris (sast.). *Kārļa Ulmaņa runu, rakstu fragmenti un atziņas*. Rīga: Jumava.

Valters, Miķelis (1957). *Mana sarakste ar Kārli Ulmani un Vilhelmu Munteru Latvijas traģiskajos gados*. Västerås: Jaunā Latvija.

Ventas Balss, red. (1936). Vietējā dzīve. *Ventas Balss*, 22.08.

Zelče, Vita (2008). IX latviešu dziesmu svētki – Kārļa Ulmaņa Latvijas mūžības zvērests. *Latvijas Arhīvi*, Nr. 2, 106.–126. lpp.

Zelče, Vita; Zanders, Māris (2023). *Ulmaņlaiki: latvju autoritārisma īpatnības*. Rīga: Aminori.

Zimmerman, Joshua D. (2022). *Jozef Pilsudski: Founding Father of Modern Poland*. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv2kt2g3h>

Zunda, Antonijs (2017). Autoritārā režīma paštēls: "ulmaņlaiki" tautas vēsturiskajā atmiņā. Feldmanis, Inesis (zin. red.). *15. maija Latvija*. Rīga: Latvijas Mediji, 36.–46. lpp.